

**KONKURSY PRZEDMIOTOWE MKO
DLA UCZNIÓW WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO**

w roku szkolnym 2018/2019

**Program merytoryczny przedmiotowego konkursu geograficznego
dla uczniów szkół podstawowych**

I. CELE KONKURSU

1. Kształcenie umiejętności samodzielnego zdobywania wiedzy z geografii.
2. Wdrażanie uczniów do biegłego posługiwania się wiedzą i korzystania z umiejętności w celu rozwiązywania zadań problemowych z geografii.
3. Kształcenie umiejętności krytycznego myślenia i umiejętności formułowania oceny oraz praktycznego rozwiązywania problemów.
4. Doskonalenie umiejętności korzystania z różnych źródeł informacji geograficznej oraz wykorzystania wiedzy geograficznej w praktyce.
5. Rozbudzanie ciekawości poznawczej i motywacji uczniów do dalszego uczenia się geografii i innych przedmiotów przyrodniczych.
6. Popularyzacja aktualnych osiągnięć nauki.

II. WYMAGANIA KONKURSU

Konkurs geograficzny obejmuje i poszerza treści Podstaw programowych kształcenia ogólnego z geografii w oparciu o:

- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej (Dz. U. z 24 lutego 2017r., poz. 356),
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 27 sierpnia 2012 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz. U. z 30 sierpnia 2012 r. poz. 977).

Wymagania ogólne obejmują:

- korzystanie z różnych źródeł informacji (map, planów, fotografii, rysunków, wykresów, danych statystycznych, tekstów źródłowych) w celu przetwarzania i prezentowania informacji geograficznej;
- posługiwanie się słownictwem geograficznym w celu opisywania oraz wyjaśniania zjawisk i procesów zachodzących w środowisku geograficznym;
- wykonywanie obliczeń z zakresu astronomicznych podstaw geografii, geografii fizycznej i społeczno- ekonomicznej;
- lokalizowanie na mapach konturowych obiektów geograficznych, zjawisk i procesów przyrodniczych oraz społeczno–gospodarczych;
- czytanie i interpretację map różnej treści i o różnych skalach;
- identyfikowanie związków i zależności przyczynowo - skutkowych w środowisku przyrodniczym, gospodarce i życiu społecznym z uwzględnieniem skal przestrzennych (od lokalnej do globalnej), formułowanie uogólnień i twierdzeń o prawidłowościach ;

- wyjaśnianie wzajemnych relacji człowiek – środowisko przyrodnicze;
- wykazanie zróżnicowania przestrzennego warunków środowiska przyrodniczego oraz działalności człowieka na Ziemi;
- wykorzystanie wiedzy i umiejętności w celu rozumienia współczesnego świata i miejsca jakie zajmuje w nim każdy człowiek;
- poznawanie zróżnicowania społeczno–gospodarczego i kulturowego społeczeństw na świecie;
- uzasadnianie konieczności racjonalnego gospodarowania zasobami środowiska przyrodniczego (zasada zrównoważonego rozwoju).

III. ZAKRES MERYTORYCZNY KONKURSU

Uczestnicy konkursu powinni, na poszczególnych etapach, wykazać się wiadomościami i umiejętnościami obejmującymi wskazane poniżej treści.

ETAP I (szkolny)

1. Mapa – umiejętność czytania, interpretacji i posługiwania się mapą.

Uczeń:

- 1) wykazuje znaczenie skali mapy w przedstawianiu różnych informacji geograficznych na mapie; posługuje się skalą mapy do obliczania odległości w terenie;
- 2) posługuje się w terenie planem, mapą topograficzną, turystyczną (m.in. orientuje plany, mapy, identyfikuje obiekty geograficzne na mapie i w terenie);
- 3) identyfikuje i charakteryzuje odpowiadające sobie obiekty geograficzne na fotografiach, zdjęciach lotniczych i satelitarnych, planach i mapach topograficznych;
- 4) określa położenie geograficzne i matematyczno-geograficzne punktów i obszarów na mapie (w tym Polski i Europy);
- 5) lokalizuje na mapach (również konturowych) kontynenty oraz najważniejsze obiekty geograficzne na świecie i w Polsce (niziny, wyżyny, góry, rzeki, jeziora, wyspy, morza, państwa itp.);
- 6) analizuje i interpretuje treści map ogólnogeograficznych, tematycznych i turystycznych;
- 7) projektuje i opisuje trasy podróży na podstawie map turystycznych, topograficznych i samochodowych;
- 8) rozróżnia w terenie i na modelu formy wypukłe i wklęsłe. Wskazuje takie formy na mapie poziomicowej;
- 9) opisuje przebieg największych wypraw odkrywczych, w szczególności Krzysztofa Kolumba i Ferdynanda Magellana.

2. Kształt, ruchy Ziemi i ich następstwa.

Uczeń:

- 1) podaje główne cechy kształtu i wymiarów Ziemi;
- 2) posługuje się ze zrozumieniem pojęciem ruchu obrotowego, czasu słonecznego, strefowego; podaje cechy ruchu obrotowego; wyjaśnia dlaczego zostały wprowadzone strefy czasu i granica zmiany daty; posługuje się mapą stref czasowych do określania różnicy czasu strefowego i słonecznego na Ziemi;
- 3) podaje cechy ruchu obiegowego Ziemi; przedstawia (wykorzystując również własne obserwacje) zmiany oświetlenia Ziemi oraz długość trwania dnia i nocy w różnych szerokościach geograficznych i porach roku;
- 4) podaje najważniejsze geograficzne następstwa ruchów Ziemi;

- 5) obserwuje widomą wędrówkę Słońca w ciągu doby, miejsca wschodu, górowania i zachodu Słońca, w zależności od pory roku, wskazuje zależność między wysokością Słońca a długością cienia.

3. Wybrane zagadnienia z geografii fizycznej.

Uczeń:

- 1) charakteryzuje wpływ głównych czynników klimatotwórczych na klimat;
- 2) charakteryzuje na podstawie wykresów lub danych liczbowych przebieg temperatury powietrza i opadów atmosferycznych w ciągu roku w wybranych stacjach meteorologicznych położonych w różnych strefach klimatycznych; oblicza średnią temperaturę powietrza; wykazuje na przykładach związku między wysokością Słońca a temperaturą powietrza;
- 3) wykazuje zróżnicowanie klimatyczne Ziemi na podstawie map temperatury powietrza i opadów atmosferycznych oraz map stref klimatycznych na Ziemi;
- 4) opisuje i wyjaśnia cyrkulację w strefie międzyzwrotnikowej;
- 5) wykazuje związek między cyrkulacją powietrza a rozmieszczeniem opadów;
- 6) rozpoznaje i opisuje w terenie formy rzeźby powstałych w wyniku działania czynników rzeźbotwórczych - wód płynących, fal morskich, wiatru, lądolodów i lodowców górskich;
- 7) posługuje się ze zrozumieniem pojęciami wietrzenia i erozji; przedstawia rzeźbotwórczą rolę wód płynących, fal morskich, wiatru, lądolodów i lodowców górskich;
- 8) charakteryzuje systemy rzeczne wybranych rzek, w tym Wisły i Odry;
- 9) wymienia nazwy składników pogody (temperatura powietrza, opady i ciśnienie atmosferyczne kierunek i siła wiatru) oraz przyrządów służących do ich pomiaru, podaje jednostki pomiaru temperatury i opadów stosowane w meteorologii;
- 10) obserwuje pogodę, mierzy temperaturę powietrza oraz określa kierunek i siłę wiatru, rodzaje opadów i osadów, stopień zachmurzenia nieba, prowadzi kalendarz pogody;
- 11) opisuje krajobrazy świata (uwzględniając warunki klimatyczne), w szczególności: lasu równikowego wilgotnego, sawanny, pustyni gorącej, stepu, tajgi, tundry, pustyni lodowej; rozpoznaje je na ilustracji oraz lokalizuje na mapie.

ETAP II (rejonowy):

Na etapie II konkursu obowiązuje również zakres wiadomości i umiejętności I etapu konkursu oraz poniższych treści:

4. Wybrane regiony świata

Geografia regionalna Azji.

Uczeń:

- 1) wykazuje, na podstawie map tematycznych, że kontynent Azji jest obszarem wielkich geograficznych kontrastów;
- 2) wyjaśnia związki między cechami klimatu monsunowego a rytmem upraw i „kulturą ryżu” Azji Południowo – Wschodniej;
- 3) ocenia znaczenia czynników społeczno–kulturowych w tworzeniu nowoczesnej gospodarki Japonii w niesprzyjających warunkach przyrodniczych;
- 4) wyjaśnia, na podstawie map tematycznych, zróżnicowania gęstości zaludnienia na obszarze Chin;
- 5) przedstawia kierunki rozwoju gospodarczego Chin oraz na podstawie analizy danych statystycznych ocenia ich znaczenia w gospodarce światowej;
- 6) przedstawia i wyjaśnia kontrasty społeczne i gospodarcze w Indiach; wyjaśnia przyczyny gwałtownego rozwoju nowoczesnych technologii w Indiach;
- 7) charakteryzuje region Bliskiego Wschodu pod względem zasobów ropy naftowej i cech kulturowych;
- 8) wskazuje na mapie miejsca konfliktów zbrojnych na Bliskim Wschodzie.

Geografia regionalna Afryki.

Uczeń:

- 1) charakteryzuje na podstawie map tematycznych i wyjaśnia występowanie stref klimatyczno – roślinno – glebowych w Afryce;
- 2) wykazuje na przykładzie strefy Sahelu związek między formami gospodarowania człowieka a zasobami wodnymi, uzasadnia potrzeby racjonalnego gospodarowania w środowisku charakteryzującym się poważnymi niedoborami słodkiej wody;
- 3) identyfikuje i wyjaśnia przyczyny rozwoju procesu pustynnienia Sahelu;
- 4) identyfikuje na podstawie tekstów źródłowych przyczyny i skutki niedożywienia i głodu w Etiopii;
- 5) określa rolę tradycyjnych i nowoczesnych działów gospodarki w rozwoju wybranych krajów Afryki.

Geografia regionalna Ameryki Północnej i Południowej.

Uczeń:

- 1) na podstawie map tematycznych przedstawia prawidłowości w ukształtowaniu powierzchni Ameryki Północnej i Południowej;
- 2) identyfikuje przyczyny i skutki występowania cyklonów tropikalnych i powodzi w Ameryce Północnej;
- 3) identyfikuje konflikty interesów pomiędzy ekologicznymi skutkami wylesiania Amazonii a jej gospodarczym wykorzystaniem;
- 4) wyjaśnia przyczyny powstania slumsów w wielkich miastach Ameryki Łacińskiej oraz określa cechy megalopolis w Ameryce Północnej;
- 5) określa przyczyny rozwoju technopolii na przykładzie Doliny Krzemowej oraz wyjaśnia przyczyny technologii opartej na wiedzy;
- 6) korzysta z danych statystycznych w celu określania roli Stanów Zjednoczonych w gospodarce światowej.

Geografia regionalna Australii.

Uczeń:

- 1) charakteryzuje główne cechy środowiska przyrodniczego Australii;
- 2) przedstawia główne cechy gospodarki Australii na tle warunków przyrodniczych.

Geografia regionalna Antarktyki i Arktyki.

Uczeń:

- 1) wyjaśnia konieczność zachowania statusu określonego Traktatem Antarktycznym;
- 2) przedstawia rodzaje badań prowadzonych aktualnie na Antarktydzie oraz wymienia nazwiska polskich badaczy Antarktydy.

ETAP III (województki):

Na etapie III konkursu obowiązuje zakres wiadomości i umiejętności I i II etapu konkursu oraz poniższych treści.

5. Środowisko przyrodnicze Polski na tle Europy.

Uczeń:

- 1) określa położenie fizycznogeograficzne i polityczne Polski, wskazuje na mapie przebieg granic Polski (w tym wód wewnętrznych);
- 2) podaje nazwy i wskazuje na mapie województwa oraz ich stolice;
- 3) opisuje konsekwencje rozciągłości południkowej i równoleżnikowej (w tym Polski i Europy);
- 4) opisuje najważniejsze wydarzenia z przeszłości geologicznej Polski (powstanie węgla kamiennego, powstanie gór, zalewy mórz, zlodowacenia);

- 5) wykazuje zależności między występowaniem ruchów górotwórczych i zlodowaceń w Europie a współczesnym ukształtowaniem powierzchni Polski;
- 6) charakteryzuje elementy klimatu Polski (rozkładu temperatury powietrza i opadów atmosferycznych, przeważających kierunków wiatru) oraz długości okresu wegetacyjnego; wyjaśnia mechanizm powstawania wiatru halnego i bryzy morskiej;
- 7) prezentuje główne czynniki kształtujące klimat Polski na tle klimatów Europy;
- 8) opisuje cechy i walory przyrodnicze Wisły i Odry oraz charakteryzuje systemy rzeczne obu tych rzek i porównuje z wybranymi systemami rzecznyymi w Europie;
- 9) wyróżnia najważniejsze cechy gleby brunatnej, bielcowej, czarnoziem, czarnej ziemi, mady i rędziny, wskazuje ich rozmieszczenie na mapie Polski oraz ocenia przydatność rolniczą;
- 10) rozróżnia główne rodzaje lasów w Polsce oraz wyjaśnia zróżnicowanie przestrzennego wskaźnika lesistości Polski;
- 11) wymienia główne rodzaje surowców mineralnych Polski oraz opisuje ich rozmieszczenie i znaczenie gospodarcze;
- 12) lokalizuje na mapie Europy: Polskę oraz państwa sąsiadujące z Polską i ich stolicy.

6. Społeczeństwo i gospodarka Polski na tle Europy.

Uczeń:

- 1) wyjaśnia i poprawnie stosuje pojęcia z zakresu demografii: gęstość zaludnienia, przyrost naturalny, przyrost rzeczywisty, saldo migracji, średnia długość życia;
- 2) wyjaśnia na podstawie interpretacji map tematycznych zróżnicowanie gęstości zaludnienia na obszarze Polski;
- 3) odczytuje z tabel i diagramów (w tym piramidy płci i wieku) danych dotyczących: liczby urodzeń, zgonów, przyrostu naturalnego, struktury płci, średniej długości życia, wielkości i kierunków migracji z Polski i do Polski; dokonuje ich analiz, porównań i formułuje wnioski na ich podstawie;
- 4) charakteryzuje zmiany liczby ludności Polski i Europy w XX i XXI wieku na podstawie danych statystycznych i map;
- 5) charakteryzuje strukturę wieku i płci, przyrostu naturalnego i rzeczywistego ludności Polski;
- 6) podaje główne przyczyny i skutki migracji wewnętrznych i zagranicznych w Polsce oraz określa problemy migracyjne Polski na tle Europy;
- 7) wykazuje wpływ przemian politycznych i gospodarczych w Polsce po 1989 r. na zmiany struktury zatrudnienia w konurbacji górnośląskiej i łódzkiej;
- 8) przedstawia podział gospodarki na sektory, wykazuje ich znaczenie w rozwoju społeczno-gospodarczym państwa oraz określa różnice w strukturze zatrudnienia ludności w Polsce i w wybranych państwach europejskich;
- 9) porównuje wielkość bezrobocia w Polsce i innych krajach europejskich oraz podaje przyczyny i skutki bezrobocia w Polsce;
- 10) analizuje poziom urbanizacji, rozmieszczenie oraz wielkość miast w Polsce na tle miast Europy oraz wyjaśnia przyczyny rozwoju największych miast w Polsce;
- 11) identyfikuje związki między rozwojem dużych miast a zmianami w użytkowaniu i zagospodarowaniu danego terenu, stylu zabudowy, strukturze ludności w strefach podmiejskich na przykładzie obszaru metropolitalnego Warszawy i Poznania;
- 12) opisuje warunki przyrodnicze i pozaprzyrodnicze rozwoju rolnictwa w Polsce;
- 13) wymienia główne uprawy i zwierzęta hodowlane w Polsce oraz przedstawia ich znaczenie gospodarcze;
- 14) porównuje cechy rolnictwa w Polsce z rolnictwem innych krajów europejskich;
- 15) rozróżnia główne działy przemysłu oraz wyjaśnia przyczyny zmian w strukturze przemysłu Polski;
- 16) omawia zróżnicowanie usług w Polsce i ich rolę w rozwoju gospodarki;
- 17) wyróżnia rodzaj transportu i łączności oraz określa ich znaczenie w rozwoju gospodarczym Polski;

- 18) charakteryzuje na przykładach walory turystyczne Polski oraz wymienia nazwy obiektów położonych na obszarze Polski, które znajdują się na Liście Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego Ludzkości.

7. Regiony geograficzne Polski.

Uczeń:

- 1) wskazuje na mapie główne regiony geograficzne Polski;
- 2) charakteryzuje, na podstawie map tematycznych, środowiska przyrodnicze głównych regionów geograficznych Polski, ze szczególnym uwzględnieniem własnego regionu (również na podstawie obserwacji terenowych);
- 3) projektuje i opisuje, na podstawie map turystycznych, tematycznych, ogólnogeograficznych i własnych obserwacji terenowych, podróż wzdłuż wybranej trasy we własnym regionie, uwzględniając walory przyrodnicze i kulturowe;
- 4) wymienia formy ochrony przyrody stosowane Polsce, wskazuje na mapie parki narodowe oraz podaje przykłady rezerwatów przyrody, pomników przyrody i gatunków objętych ochroną występujących na obszarze własnego regionu;
- 5) przedstawia główne cechy położenia oraz środowiska przyrodniczego Morza Bałtyckiego; wykazuje znaczenie gospodarcze Morza Bałtyckiego oraz przyczyny degradacji jego wód.

IV. LITERATURA DLA UCZNIA I INNE ŹRÓDŁA INFORMACJI

1. Podręczniki z geografii dopuszczone przez MEN do użytku szkolnego, przeznaczone do kształcenia ogólnego, uwzględniające podstawę programową kształcenia ogólnego w szkole podstawowej wydane od 2012 r.
2. Tablice geograficzne. Wydawnictwo Adamantan, Warszawa, z 2014 i nowsze.
3. Atlasy szkolne – zgodne z aktualną podstawą programową kształcenia ogólnego w gimnazjum.
4. Flis J., 2008, *Szkolny słownik geograficzny*. WSiP, Warszawa.
5. Mały Rocznik Statystyczny Polski 2017 (rozdział 1 – strony od 1 do 44 oraz rozdziały 4, 13, 14, 21). GUS, Warszawa
6. Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2017. GUS, Warszawa

V. INFORMACJE DOTYCZĄCE WARUNKÓW KONKURSU

Uczestnicy każdego etapu konkursu powinni dysponować:

- Przyborami do pisania – długopis czarno lub niebiesko piszący.
- Linijką z podziałką centymetrową, przydatną do sporządzania rysunków, schematów i wykresów.

Uczestnicy nie mogą wносить do sali, w której odbywa się konkurs, żadnych urządzeń telekomunikacyjnych i środków łączności (w tym smartwatch).